

ผิดการกระทำใดถูกจะพิจารณาที่เจตนาหรือจุดหมายของการกระทำเป็นหลัก ผลเสียหายมากที่สุดที่เกิดจากเจตนาดีย่อมเป็นความผิดน้อยกว่าผลเสียหายน้อยหากแต่เกิดจากเจตนาไม่ดี (Crain, 1980 : 105-106 อ้างถึงใน ทวีรัตน์ นาคเนียม, 2530 : 22)

ตัวอย่างเช่น เมื่อได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับเด็กคนหนึ่งที่ทำถ้วยแตก 15 ใบ เพราะพยายามช่วยแม่ของเขาทำงาน แต่เด็กอีกคนหนึ่งทำถ้วยแตกเพียง 1 ใบ เพราะพยายามจะขโมยคุกกี้ เด็กที่อยู่ในชั้นยี่ด่ำสั่ง (อายุต่ำกว่า 10 ปี) จะบอกว่าเด็กคนแรกเลวกว่าเด็กคนหลัง โดยพิจารณาจากจำนวนของที่เสียหาย ซึ่งเป็นผลที่เกิดตามมา ในขณะที่เด็กในชั้นยี่ด่ำหลักแห่งตน (อายุมากกว่า 10 ปี) จะพิจารณาคความผิดของเด็กจากแรงจูงใจอันเป็นสาเหตุของการกระทำ

เพียเจต์พบว่า โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงความคิดเชิงจริยธรรมจะเกิดขึ้นในระหว่างอายุ 10-12 เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่พัฒนาการทางสติปัญญาขั้นนามธรรม (Formal Operation) อย่างไรก็ตามพัฒนาการทางสติปัญญาก็มิได้หยุดอยู่แค่นั้น แต่จะพัฒนาต่อไปจนถึงอายุ 16 ปี

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (The Theory of Moral Development of Kohlberg)

โคลเบอร์ก ได้พัฒนาทฤษฎีของเขาขึ้นจากแนวความคิดของเพียเจต์ แต่ทฤษฎีของเขาแบ่งเป็นขั้นตอนที่ละเอียดกว่า

เจมส์ เรสต์ (James Rest) กล่าวว่า หัวใจทฤษฎีของโคลเบอร์กนั้น วางอยู่บนแนวความคิดที่เป็นพื้นฐาน 3 อย่าง คือ (Fraekel, 1977 : 55-59 อ้างถึงใน ทวีรัตน์ นาคเนียม, 2530 : 23)

การจัดรูปแบบทางโครงสร้าง (Structural Organization)

ลำดับขั้นของการพัฒนา (Developmental Sequence)

ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (Interactionism)

1) การจัดรูปแบบทางโครงสร้าง (Structural Organization)

ด้วยความจริงที่ว่านักทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ เช่น โคลเบอร์กพิจารณาว่าพัฒนาการของโครงการความรู้ความเข้าใจของบุคคลมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการทั้งหมดของบุคคล โครงสร้างของความรู้ความเข้าใจเป็นวิธีที่บุคคลวิเคราะห์ และแปลข้อมูล และทำการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาส่วนตัวและปัญหาของสังคม

2) ลำดับขั้นของการพัฒนา (Developmental Sequence)

โคลเบอร์ก และนักจิตวิทยาบางคนมีความเห็นว่า พัฒนาการของโครงสร้างความรู้ความเข้าใจของบุคคล จะปรากฏเป็นไปตามลำดับขั้นตอนพัฒนาการที่เริ่มมีก่อนและมีความ

ยุ่งยากซับซ้อนน้อยกว่า ก็จะมีอยู่ในขั้นต่ำและเป็นมูลฐานสำหรับขั้นสูงต่อไป จุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาเรื่องพัฒนานี้คือ ความพยายามของบุคคลที่ผ่านขั้นตอนเหล่านี้

โคลเบอร์ก ได้สร้างปัญหาความขัดแย้งทางศีลธรรมหรือทางจริยธรรมขึ้นมา เช่น หมอควรจะทำเมอร์ซี คิลลิ่ง (Mercy Killing) ให้กับคนไข้หรือไม่ในเมื่อคนไข้เองเป็นผู้ขอร้องให้ฆ่าเขา เพราะทนต่อความเจ็บปวดไม่ไหว แล้วได้ไปสัมภาษณ์เด็กและผู้ใหญ่ในอเมริกา ตุรกี ได้หวัน เม็กซิโก และมาเลเซีย แล้วเขาก็แบ่งชนิดของการให้เหตุผลออกเป็น 6 กลุ่ม ตามเหตุผลที่ถูกสัมภาษณ์ได้ให้ไว้ในทุกวัฒนธรรมที่เขาศึกษา เขาได้แบ่งพัฒนาการจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับก่อนกฎเกณฑ์ ระดับเหนือกฎเกณฑ์ ซึ่งแต่ละระดับก็แบ่งออกเป็น 2 ชั้น รวมทั้งหมดแล้ว จึงมีชั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ชั้น

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level)

ในระดับนี้เด็กจะสนองตอบต่อสิ่งที่สังคมหรือวัฒนธรรมบอกว่า เป็นสิ่งดีหรือเลว ถูกหรือผิด การกระทำนั้นจะเกี่ยวข้องกับผลที่จะตามมาต่อทางร่างกาย เช่น การลงโทษ การให้รางวัล การแลกเปลี่ยนสิ่งที่ปรารถนา หรือทำตามคำสั่งผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า เช่น พ่อ แม่ ครู เป็นต้น และขณะเดียวกัน เด็กก็จะตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้อื่น เด็กที่อยู่ในระดับนี้จะมีอายุราวๆ 2 - 10 ปี

ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ(The Punishment and Obedience Orientation)

ผลที่ตามมาต่อทางร่างกายของการกระทำ จะเป็นตัวตัดสินว่าเป็นสิ่งดีหรือเลว โดยไม่คำนึงถึงความหมายหรือคุณค่าของผลที่ตามมาที่มีต่อบุคคลอื่น เด็กมุ่งที่จะหลบหลีกมิให้ตนเองโดนลงโทษทางร่างกาย เพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับ ยอมทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่ เพราะเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือตน เชื่อฟังอย่างไม่มีข้อขัดแย้งหรือสงสัย มิฉะนั้นจะได้รับการลงโทษ ดังนั้นการเชื่อฟังดังกล่าวถูกพิจารณาว่าเป็นความถูกต้องของบุคคล ดังนั้นพฤติกรรมที่ถูกต้องตามความคิดเห็นของเด็กอยู่บนพื้นฐานของความกลัวการถูกลงโทษ เด็กที่อยู่ในขั้นนี้มีอายุระหว่าง 2 - 7 ปี

ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (The Instrumental Relativist Orientation)

ในขั้นนี้เด็กจะเลือกการกระทำในสิ่งที่น่าความพอใจมาให้ตน แม้การกระทำจะขัดกับผู้อื่นก็ตาม เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนกันแบบเด็กๆ เช่น “เราทำมา ฉันต้องทำไป” “ถ้าเธอเกาหลีให้ฉัน ฉันจะเกาหลีให้เธอ” เป็นต้น เด็กจะไม่ยึดติดอยู่กับอำนาจเพียงอย่างเดียว แต่จะเริ่มมองเห็นความแตกต่างในด้านต่างๆ ของปัญหา เห็นว่าทุกๆ สิ่งมีความสัมพันธ์กับทัศนะของแต่ละบุคคล บุคคลมีอิสระในการตัดสินใจตามความต้องการและความพอใจของคน ดังนั้นพฤติกรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับความจำเป็นต้องเห็นแก่ตัว เด็กที่อยู่ในขั้นนี้มีอายุระหว่าง 7 - 10 ปี

ระดับที่ 2 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Conventional Level)

เด็กในระดับนี้จะกระทำตามกฎเกณฑ์หรือความคาดหวังของครอบครัวของกลุ่มของประเทศ กระทำตามกฎหมายและศาสนา และยังคงคำนึงถึงความซื่อสัตย์ด้วยไม่คำนึงผลที่จะตามมาโดยตรง แม้จะยังต้องการควบคุมจากภายนอก แต่ก็มีความสามารถเอาใจเขามาใส่ใจเรา และสามารถแสดงบทบาททางสังคมได้ นอกจากจะทำตามระเบียบของสังคมแล้ว ยังให้การสนับสนุนและอ้างเหตุผลตามกฎระเบียบของสังคมด้วย บุคคลที่อยู่ในขั้นนี้มีอายุระหว่าง 10 - 16 ปี

ขั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (The Interpersonal Concordance or "Good Boy-Nice Girl" Orientation)

บุคคลจะทำพฤติกรรมที่ดีที่ถูกต้องเพื่อจะได้รับคำยกย่องชมเชย ในขั้นนี้บุคคลยังไม่เป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน คล้อยตามกลุ่มย่อยๆ ของตน เด็กมองว่าสมาชิกที่ดีของสังคมต้องพิจารณาจากพฤติกรรมและแรงจูงใจของบุคคล เด็กเชื่อว่าการเป็นคนดีนั้นคือการทำให้คนอื่นเกิดความพอใจอะไรเป็นสิ่งที่น่าพอใจหรือเป็นสิ่งที่สามารถช่วยเหลือบุคคลอื่น จะได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งดี บุคคลในขั้นนี้จะมีความคิดเห็นตรงกันว่าอะไรเป็นสิ่งดี อะไรเป็นพฤติกรรมที่คนส่วนใหญ่กระทำ พฤติกรรมที่กระทำถูกตัดสินใจโดยดูจากความตั้งใจ เด็กที่อยู่ในขั้นนี้มีอายุระหว่าง 10 - 13 ปี

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (The Law and Order Orientation)

บุคคลรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม มีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดหรือคาดหวัง พฤติกรรมที่ถูกต้องประกอบด้วย การทำตามหน้าที่ฐานะ และบทบาทกำหนดไว้ในสังคม บุคคลจะยึดมั่นและปฏิบัติตามกฎหมาย กฎเกณฑ์ และระเบียบต่าง ๆ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมตามกฎเกณฑ์ของสังคม การให้การสนับสนุนกฎเกณฑ์ของสังคม เคารพผู้มีอำนาจหน้าที่บังคับบัญชาและการปฏิบัติตามหน้าที่ของบุคคลถือว่าเป็นสิ่งดีบุคคลจะได้รับการเคารพนับถือก็โดยเชื่อฟังกฎเกณฑ์ กฎหมายและผู้มีอำนาจบังคับบัญชา เด็กที่อยู่ในขั้นนี้มีอายุระหว่าง 13 - 16 ปี

ระดับ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional Level)

บุคคลในระดับนี้มีความพยายามที่จะกำหนดคุณค่า หรือหลักเกณฑ์ของจริยธรรม ซึ่งมีเหตุผลที่แตกต่างไปจากของกลุ่มหรือของบุคคลต่าง ๆ มีความคิดโดยมีหลักทางศีลธรรม หรือจริยธรรมที่เป็นของตนเองที่มีรากฐานอยู่บนความยุติธรรมและหลักการที่ใช้ได้ทั่วไป หรือเป็นหลักการสากลในระดับนี้บุคคลจะตัดสินใจข้อขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการนำมาคิดตรึกตรอง ชั่งใจด้วยตัวเอง แล้วตัดสินใจไปตามแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน บุคคลจะมีหลักของตนเอง และหลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ของสังคมบุคคลที่อยู่ในระดับนี้มีอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป

ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (The Social - Contract, Legalistic Orientation)
 ในระดับนี้บุคคลจะเห็นความสำคัญของคนส่วนมาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น
 สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ พฤติกรรมที่ถูกต้องจะต้องเป็นไปตามสิทธิของและคน
 ผสมผสานกับมาตรฐานซึ่งได้รับการตรวจสอบและยอมรับจากสังคมมากกว่าขั้นที่ 4 บุคคลในขั้น
 นี้เชื่อว่าจุดมุ่งหมายของกฎหมายก็เพื่อจะรักษาและสนับสนุนสิทธิของมนุษย์ ดังนั้นกฎหมายที่ไม่
 เหมาะสมก็สมควรถูกเปลี่ยนแปลง บุคคลในขั้นนี้เน้นคุณค่าของบุคคลสูงกว่าหรือสำคัญกว่า
 กฎหมาย และในขั้นนี้คุณค่าหรือค่านิยมที่ขึ้นอยู่กับข้อตกลงของสังคม รวมทั้งสิทธิของบุคคลหรือ
 กฎเกณฑ์ ที่ได้ตกลงร่วมกันนี้เป็นสิ่งถูกต้องบุคคลในขั้นนี้เน้นว่ากฎเกณฑ์นั้นเป็นระเบียบปฏิบัติ
 เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกัน หรือเพื่อให้เกิดเป็นข้อตกลงร่วมกัน ย้ำถึงความเป็นไปได้ที่จะ
 เปลี่ยนแปลงกฎหมายเพื่อประโยชน์ของสังคม ไม่ยึดติดในกฎเกณฑ์หรือระเบียบเหมือนขั้นที่ 4
 นอกจากจะตกลงกันอย่างเป็นประชาธิปไตยแล้ว สิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ถูกต้องยังขึ้นอยู่กับคุณ
 ค่าหรือค่านิยมของบุคคลด้วย บุคคลที่อยู่ในขั้นนี้มีอายุ 16 ปีขึ้นไป

ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (The Universal Ethical Principle Orientation)

บุคคลยึดถือความถูกต้องเป็นหลักสากลเนื่องจากกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคม มีความ
 ยืดหยุ่นทางจริยธรรม เพื่อจุดมุ่งหมายในบั้นปลายอันเป็นอุดมคติเป็นที่ยิ่งใหญ่เกี่ยวกับความ
 ยุติธรรม ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ การเคารพในคุณค่าของมนุษย์ กฎหมายที่ไม่ถูกต้องไม่
 เหมาะสมควรที่จะถูกทำลายหรือถูกยกเลิกไป เพราะว่าจริยธรรมไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย
 หรือกฎเกณฑ์พิเศษใด ๆ แต่ขึ้นอยู่กับหลักการของความยุติธรรมและนับถือในปัจเจกบุคคล
 บุคคลมีความเข้าใจในคุณค่าที่เป็นนามธรรม ตลอดจนหลักการสากลต่าง ๆ ในขั้นนี้ สิ่งที่ถูกต้อง
 ขึ้นอยู่กับความมีสติรู้สึกผิดชอบ มีธรรมในใจ โดยมีหลักการที่เป็นของตัวเอง เช่น ทางด้านความมี
 เหตุผล มีหลักการหรือการกระทำที่มั่นคงและเป็นสากล หลักการเหล่านี้เป็นนามธรรมและเป็นหลัก
 ทางด้านจริยธรรม หลักสำคัญของกฎเกณฑ์ที่เป็นสากลนี้คือหลักของความยุติธรรม ประโยชน์
 และความเท่าเทียมในสิทธิมนุษยชน นับถือในความมีศักดิ์ศรีของบุคคล บุคคลที่อยู่ในขั้นนี้คือ
 พวกที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่

การให้เหตุผลทางด้านจริยธรรม ไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างกันในด้านการตัดสินใจ
 (หรือไม่ได้คำนึงถึงว่าแต่ละบุคคลตัดสินใจอย่างไร) แต่คำนึงถึงเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจ
 เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ชั้นแบ่งเป็น 3 ระดับ สรุปเป็นตาราง 1 ได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 3 เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ชั้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ชั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ชั้น 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (อายุ 2-7 ปี)	1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ อายุ 2-10 ปี (Pre-conventional Level)
ชั้น 2 หลักการแสวงหารางวัล (อายุ 7-10 ปี)	
ชั้น 3 หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10-13 ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ อายุ 10 - 16 ปี (Conventional Level)
ชั้น 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (อายุ 13-16 ปี)	
ชั้น 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (อายุ 16 ปีขึ้นไป) (Post-conventional Level)
ชั้น 6 หลักการฝึกหลักอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	

ที่มา : ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันติก, 2520 : 43

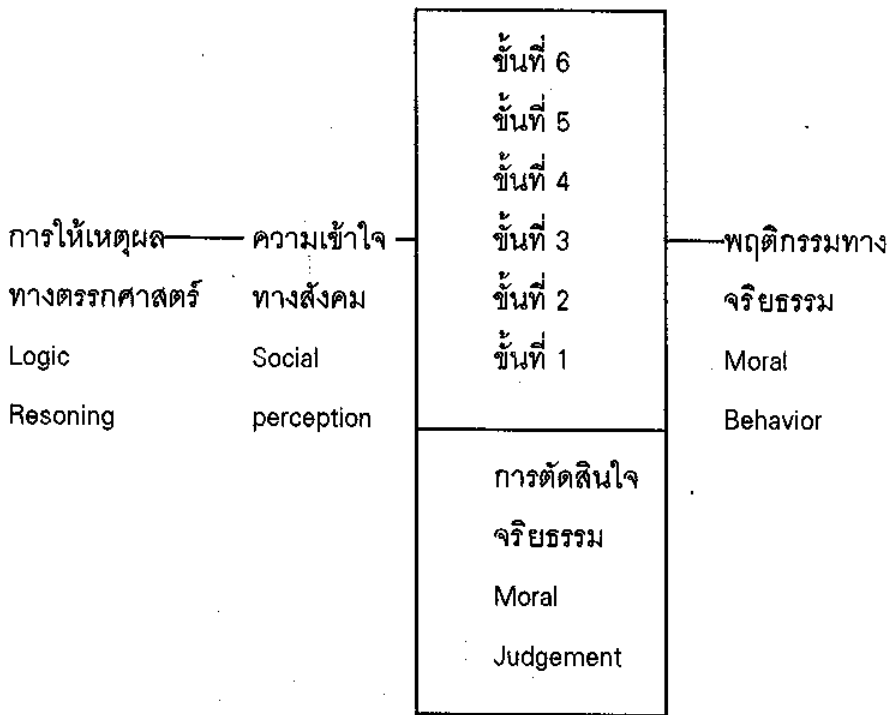
โคลเบอร์ก เห็นว่าการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลทุก ๆ คนนั้นจะพัฒนาไปตามลำดับขั้นที่ละขั้นตามระยะเวลา และความก้าวหน้าทางการให้เหตุผลทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับความก้าวหน้าทางการให้เหตุผลทางตรรกศาสตร์ (Logic) บุคคลที่มีการให้เหตุผลทางตรรกศาสตร์อยู่ในระดับต่ำ เขาจะมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับต่ำ หรืออยู่ในระดับต้น ๆ และผู้ที่มีการให้เหตุผลทางตรรกศาสตร์ในระดับสูง เขาก็จะมีการให้เหตุผลทางจริยธรรมอยู่ในขั้นสูงด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพัฒนาทางการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Logic Reasoning) จะเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาการทางจริยธรรม แต่ก็ไม่ใช่เป็นเงื่อนไขที่เพียงพอทั้งนี้เพราะยังปรากฏว่ามีบางคนที่มีพัฒนาการทางการให้เหตุผลเชิงตรรกะสูง แต่พัฒนาการทางจริยธรรมกลับไม่สูงตามไปด้วย แต่ไม่เคยปรากฏว่ามีบุคคลใดที่มีขั้นจริยธรรมสูงกว่าขั้นความคิดเชิงตรรกะ

มนุษย์จะมีพัฒนาการที่เป็นไปตามลำดับขั้น หลักจากพัฒนาการทางตรรกะ บุคคลก็จะมีพัฒนาการทางด้านความเข้าใจทางสังคม (Social Perception) เป็นขั้นที่บุคคลมองบุคคลอื่น

แปลความรู้สึกนึกคิดของเขา มองถึงบทบาท ตำแหน่ง หน้าที่ของคนในสังคม หลังจากนั้นจึงจะพัฒนาสู่การตัดสินเชิงจริยธรรม (Moral Judgement) หรือการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และชั้นความคิดทางจริยธรรมก็จะเป็นตัวทำนายหรือตัวพยากรณ์ที่ดีต่ออาการกระทำของบุคคล ซึ่งก็คือพัฒนาไปสู่พฤติกรรมที่มีจริยธรรม (Moral Behavior) การพัฒนาแบบนี้เป็นไปในระดับแนวราบ แต่การเลื่อนระดับขึ้นจากชั้นหนึ่งไปสู่อีกชั้นหนึ่งจะเป็นระดับแนวตั้ง (Kohlberg, 1976 : 32 อ้างถึงในทวีรัตน์ นาคเนียม, 2530 : 30)

ภาพประกอบ 8 ขั้นตอนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ที่มา : ไคลเบอร์ก, 1976 : 32 อ้างถึงใน ทวีรัตน์ นาคเนียม, 2530 : 30

แต่ไคลเบอร์กเองก็ยอมรับว่า การตัดสินเชิงจริยธรรมนั้นไม่ได้ เป็นสิ่งยืนยันที่แน่นอนถึงพฤติกรรมที่มีจริยธรรม มันเป็นการยากที่จะมีการกระทำที่เที่ยงธรรมท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ไม่ยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่อ่อนแอที่ไม่สามารถอดทนต่อความช่วยวนใจได้

การเปรียบเทียบลำดับชั้นของเพียเจต์และโคลเบอร์ก

จะสังเกตได้ว่าพัฒนาการสองชั้นแรกของโคลเบอร์ก คล้ายคลึงกับสองชั้นแรกของเพียเจต์ คือ เด็กในชั้นที่ 1 กฎระเบียบเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัวและสมบูรณ์ เคารพ เชื่อฟัง โดยปราศจากเงื่อนไข ส่วนเด็กในชั้นที่ 2 มองกฎระเบียบและมองปัญหาต่างๆ อย่างสัมพันธ์กันมากกว่า อย่างไรก็ตามก็มีข้อที่แตกต่างกัน โดยเพียเจต์คิดว่าในชั้นที่ 2 เด็กเริ่มมุ่งให้เหตุผลตามเจตนาหรือตามความตั้งใจของการกระทำมากกว่าผลที่เกิดตามมา แต่โคลเบอร์กคิดว่าการให้เหตุผลตามเจตนาของการกระทำจะเกิดขึ้นในชั้นที่ 3 (Crain, 1980 : 108 อ้างถึงใน ทวีรัตน์ นาคเนียม, 2530 :31)

เพียเจต์	โคลเบอร์ก
ชั้นที่ 1 เชื่อฟังผู้มีอำนาจเหนือกว่าทำตามคำสั่ง โดยไม่มีข้อโต้แย้ง	คล้ายกัน
การพิจารณาหรือการตัดสินยึดเอาผลที่เกิดตามมาเป็นเกณฑ์	คล้ายกัน
ชั้นที่ 2 มองกฎเกณฑ์ต่างๆ อย่างสัมพันธ์กัน	คล้ายกัน
การพิจารณาหรือการตัดสินยึดเอาเจตนาของการกระทำเป็นเกณฑ์	
ชั้นที่ 3 -----	การพิจารณาตัดสิน ยึดถือเอาเจตนาของการกระทำเป็นเกณฑ์ โดยสอดคล้องกับประชามติหรือความคิดเห็นของชุมชน

3) ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (Interactionism)

แฟรนเกิล (Fraenkel, 1977 : 55-59 อ้างถึงใน ทวีรัตน์ นาคเนียม, 2530 : 31-32)

กล่าวว่า ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หมายถึง วิธีการที่โครงสร้างความรู้ความเข้าใจของบุคคลได้พัฒนาขึ้นในขณะที่เด็กเจริญเติบโตเด็กจะสังเกตสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามปกติในสิ่งแวดล้อมของเขาและเด็กจะพัฒนารูปแบบของพฤติกรรม (โครงสร้างทางด้านความรู้ความเข้าใจ) เพื่อสามารถนำมาปฏิบัติในสภาพแวดล้อมปกติของเขา ขณะที่เด็กเจริญเติบโตและมีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้นประสบการณ์ทางด้านโครงสร้างความคิดความเข้าใจที่เขาเคยได้รับมาก่อนนั้นไม่เพียงพอ ดังนั้นเด็กจะค้นหาและปรับปรุงวิธีการคิด เพื่อรับประสบการณ์ใหม่ๆ เมื่อเด็กสามารถพบวิธีการคิดแบบใหม่ ซึ่งสามารถทำให้เขาเข้าใจประสบการณ์ที่เขาได้รับ โครงสร้างทางความคิดความเข้าใจของเขาก็เปลี่ยนไป ดังนั้นสิ่งสำคัญในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจพัฒนาสติปัญญาของเด็ก

ก็คือการที่เด็กได้มีโอกาสได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ที่แตกต่างกัน เพราะจะทำให้เด็กได้พยายามหาวิธีการคิดในรูปแบบต่างๆ เพื่อที่เด็กจะได้จัดการกับข้อมูลที่เด็กได้รับ

จากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กที่กล่าวไว้ข้างต้น เห็นว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นไปตามลำดับขั้น ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีอายุระหว่าง 10 -13 ปี ซึ่งมีพัฒนาการอยู่ในขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 คือ เป็นขั้นที่เด็กจะเลือกกระทำในสิ่งที่นำความพอใจมาให้ตน มีอิสระในการตัดสินใจตามความต้องการและความพอใจ มีการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมมาอย่างไรมักจะแสดงพฤติกรรมอย่างนั้นออกไป โดยมีการกระทำตามกฎเกณฑ์ หรือความคาดหวังของครอบครัว ประเทศ กระทำตามกฎหมายและศาสนา และยังคำนึงถึงความซื่อสัตย์ด้วย ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำการปรับพฤติกรรมมาใช้เป็นตัวแปรอิสระ เพื่อที่จะศึกษาว่าพฤติกรรมของนักเรียนได้รับการปลูกฝังจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาและความซื่อสัตย์ได้สูงขึ้นด้วย

2.6 วิธีการสอน และเทคนิคการเสริมสร้างจริยธรรม

ความหมายของวิธีสอน (Method of Teaching)

วิธีสอน (Method of Teaching) ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้เป้าหมายของการศึกษากลายเป็นความจริงขึ้นมาได้ นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของวิธีสอนไว้ดังนี้

วินิจ เกตขำและชาญชัย ศรีไชยเพชร (2522 : 2) กล่าวว่าวิธีสอน คือ การใช้วิธีที่ละเอียดอ่อน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนในอันที่จะเข้าใจเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง

สวนจารี ติระจิต (2534 : 50) ให้ความหมายของวิธีสอนว่า วิธีสอน คือ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาไปในทางที่พึงปรารถนา

สำหรับสุมานิน เรืองนุ่น (2522 : 2) กล่าวว่า วิธีสอนเป็นส่วนสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของการศึกษาเป็นกระบวนการ ในการให้การศึกษ ซึ่งผู้สอนจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อจะให้ได้โดยสะดวก และหากผู้สอนรู้จักใช้วิธีสอนที่ดีและเหมาะสมแล้ว ย่อมจะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจมากขึ้น มีทักษะมีความสามารถนำสิ่งต่าง ๆ ไปใช้ในการแก้ปัญหา และนำความรู้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้

จากความหมายของวิธีสอนที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นสรุปได้ว่า วิธีสอนเป็นกระบวนการที่ครูนำไปใช้ เพื่อให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาสติปัญญาให้เด็กนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดแนวทางของการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น อย่างมีประสิทธิภาพ

เทคนิควิธีสอนจริยธรรม

ในเรื่องวิธีสอนมีผู้สอนเทคนิควิธีการสอนจริยธรรมไว้หลากหลาย ดังต่อไปนี้
สงบ ลักษณะ (2533 : 6-7) ได้เสนอเทคนิคการสอนจริยธรรมบางวิธีคือ

1) วิธีปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) ใครทำดีให้รางวัล ทำชั่วลงโทษ โดยยึดหลักว่า ผู้ทำดีได้รับรางวัลตอบแทนก็จะทำพฤติกรรมนั้นอีก การจัดรางวัลมี 3 ระดับ ดังนี้

- 1.1) ปฐมภูมิ ให้เป็นสิ่งของ
- 1.2) ทุตติภูมิ ให้เป็นตัวแทน คะแนน สัญลักษณ์
- 1.3) ทางอ้อม ให้เป็นแบบอย่าง ยกย่อง ให้เกียรติ

2) วิธีการสร้างความขัดแย้งทางเหตุผลกับจิตใจ (Cognitive Affective Dissonant)
เชื่อว่าถ้าปัญหากับจิตใจสอดคล้องกับความเชื่อหรือการกระทำที่ถูกต้องดีงามจะเกิดขึ้น เรียกว่า
จริยธรรมเกิดขึ้น เช่น ชอบสูบบุหรี่ โดยคิดว่าดี เมื่อได้พบผลเสียมากมายก็เกิดความขัดแย้งในสิ่ง
ที่ปฏิบัติขึ้นในใจอาจจะเลิกพฤติกรรมนั้นได้

3) สร้างความกระจ่างชัดในค่านิยม (Value Clarification) ใช้หลักการของอภิปราย
แก้ปัญหา ยึดหลักว่าคนเราทำอะไรก็ตาม จำเป็นต้องอาศัยค่านิยมเป็นตัวบงการ วิธีนี้มุ่งปลูกฝัง
ค่านิยม ให้ฝังแน่นเพื่อสร้างจริยธรรมที่พึงปรารถนา

สำหรับถริติ ศรีวิเชียร (2525 : 42-55) ได้เสนอเทคนิคการสอนจริยศึกษาในห้องเรียน
ที่น่าสนใจไว้ ดังนี้

1) สอนโดยอภิปราย แสดงเหตุผลเชิงจริยธรรม โดยครูเล่าเรื่องที่เป็นปัญหาทาง
จริยธรรมให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนอภิปรายแสดงเหตุผลประกอบว่าตนตัดสินใจแก้ปัญหา
หรือทางออกกับปัญหานั้น ๆ อย่างไร

- 2) การสอนแบบสืบสวนสอบสวน ซึ่งคล้าย ๆ กับการสอนวิทยาศาสตร์
- 3) การสอนแบบเล่นบทบาทสมมติ
 - 3.1) แสดงแบบเล่นละคร
 - 3.2) แสดงโดยทันทีทันใด
 - 3.3) แสดงโดยครูและนักเรียนช่วยกันกำหนดเรื่องราว

4) การสอนโดยการเลียนแบบจากตัวแบบ เพราะนักจิตวิทยาเชื่อว่าเด็กจะเรียนรู้จาก
สังคมได้มากที่สุด และเป็นวิธีการที่เด็กอาจทำตามโดยไม่รู้สึกรู้ว่าถูกชักจูง

นอกจากนี้ สุมน อมรวิวัฒน์ และสมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 234-237) ได้เสนอการ
สอนจริยศึกษาด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ว่าเป็นการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น

แก้ปัญหาเป็นอย่างแท้จริง เพื่อเป็นแนวทางของการสัมพันธ์และผสมผสานวิธีการสอนและเนื้อหาทางจริยธรรมอย่างชัดเจน ไว้ดังนี้

- 1) หลักการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง
- 2) หลักการสอนที่ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้สำคัญ
- 3) หลักการสอนที่ยึดการค้นพบด้วยตนเอง
- 4) หลักการสอนที่ยึดความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ในเรื่องการสอนจริยธรรม กรมวิชาการ (2527 : 58-59) ได้ทำการพัฒนารูปแบบการสอน โดยได้ทำการแต่งตั้งคณะผู้วิจัยขึ้น คณะผู้วิจัยที่ได้รับการแต่งตั้งได้ประชุม อภิปรายและพิจารณาในขอบเขตของเนื้อหาวิชา จากหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาซึ่งไม่มีรายวิชาสอนจริยศึกษาโดยตรง ต้องใช้วิธีสอนสอดแทรกไปกับรายวิชาอื่น ซึ่งพบว่า สามารถสอนสอดแทรกจริยธรรมได้ 5 ตัว ดังต่อไปนี้

- 1) ความเมตตากรุณา
- 2) ความซื่อสัตย์สุจริต
- 3) ความขยันหมั่นเพียร
- 4) การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา
- 5) การใฝ่สั่งจรรยา

โดยมีรูปแบบของการสอนจริยธรรมให้แก่นักเรียน รวม 9 รูปแบบ ได้แก่

- 1) วิธีอริยสัจ 4
- 2) กลุ่มสัมพันธ์และกระบวนการกลุ่ม
- 3) การทำความเข้าใจในสังคม (Value Clarification)
- 4) บทบาทสมมติ (Role Playing)
- 5) การแนะแนว (Counseling)
- 6) การปรับพฤติกรรม (Behavior Modification)
- 7) การสอนความคิดรวบยอดและหลักการ (Conception and Principle Learning)
- 8) การเลียนแบบจากต้นแบบ (Modeling)
- 9) การฝึกสมาธิ (Meditation)

วิธีการสอนจริยธรรมมีหลายวิธี ผู้สอนสามารถเลือกสอนวิธีใดวิธีหนึ่ง เพื่อใช้ในการสอนหรือใช้หลายวิธีก็ได้ตามความเหมาะสม การจัดการเรียนการสอน จริยศึกษา จะเน้นวิธีการสอนเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อที่จะปลูกฝังจริยธรรมให้กับผู้เรียนในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้สนใจนำเอา

วิธีการปรับพฤติกรรมไปใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ใน 2 ด้าน คือ ด้านความเมตตากรุณา ด้านความขยันหมั่นเพียร

3. ความเมตตากรุณา

3.1 ความหมายของความเมตตากรุณา

ความหมายของความเมตตากรุณานั้น มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน ทั้งทางด้าน พุทธศาสนา และสังคมศาสตร์ โดยแยกคำเมตตาและกรุณาออกให้ความหมายไว้ดังนี้

ความหมายของความเมตตา

ในทางพุทธศาสนานั้น จากพระไตรปิฎก (2520 : 299) ได้กล่าวถึงเมตตาว่าเมตตา ได้แก่ จิตที่คิดอยากให้คนอื่นอยู่เป็นสุขเสมอไป คิดจะให้เป็นสุขกันทั่วหน้า คนธรรมดาย่อมอยากให้ได้แต่สุขของตัวเองกับผู้ที่รักใคร่นับถือ อันมีบิดามารดา บุตร ภรรยา เป็นต้น เท่านั้น ส่วนคนอื่นจะเป็นทุกข์อย่างไรก็ไม่ว่า

พระกวีวราณ (2502 : 430) ได้ให้ความหมายของคำว่าเมตตา แปลว่า ความรักความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ตามความหมายนี้ แปลก สนธิรักษ์ (2503 : 98) ได้อธิบายไว้ว่าเมื่อตนได้รับความสุขสำราญแล้วก็ต้องการให้ผู้อื่นได้รับบ้างเป็นการแสดงอัธยาศัยจิตใจกว้างขวาง ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นความคิดของบุคคลที่เกื้อกูลกันและกัน

ในทำนองเดียวกัน พระเทพโมลี (2511 : 5) ได้ให้ความหมายของเมตตาว่า เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี ทำให้เกิดมีการบำเพ็ญประโยชน์และความสุขด้วยความเสียสละที่ไม่เห็นแก่ตัว เมตตา เกิดจากการเห็นความดีของบุคคล ไม่ใช่เกิดจากเสน่ห์

อีกทั้งพระราชวรมุณี (2528 : 284) ได้ให้ความหมายของความเมตตาว่า หมายถึง ความรักใคร่ ความปรารถนาดี มีไมตรี คิดเกื้อกูลให้ผู้อื่นและเพื่อนร่วมโลกทั้งปวงมีความสุขความเจริญ

ส่วนทางด้านสังคมศาสตร์ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน เช่น

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 640) ได้ให้ความหมายของคำเมตตาว่า หมายถึง ความรักและเอ็นดู ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้สุขสอดคล้องกับกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2528 : 75) ได้ให้ความหมายของเมตตาว่า หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข

สำหรับ โสมรสมิ จันทระภา (2515 : 5) ได้ให้ความหมายของคำเมตตาไว้ว่า คือ ความคิดปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข เมื่อตนมีความสุขสำราญแล้วก็อยากให้ผู้อื่นได้รับบ้าง เช่น

เดียวกับ สถิต วงศ์สุวรรณ และสุขสมาน วงศ์สุวรรณ (2515 : 42) ได้ให้ความหมายของเมตตาว่าเป็นความรักใคร่เมตตา เป็นความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นมีความสุขสบาย เมื่อตนมีความสุขแล้ว

อีกทั้ง ปรีชา ช้างขวัญยืน (2520 : 89) ได้ให้ความหมายของความเมตตาว่าเป็นวิถีแก้ความเกลียดชัง อิจฉาริษยา ความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว เพราะความเมตตาเป็นธรรมที่มุ่งความสุขของผู้อื่นเป็นสำคัญ เป็นการลดความสำคัญของตนเองและทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ง่ายขึ้น เพราะมีความปรารถนาเช่นนั้นอยู่แล้ว

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า เมตตา คือ ความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นเป็นสุข อันเกิดจากความรักและเอ็นดู เนื่องจากความดีของบุคคลนั้น

ความหมายของความกรุณา

ส่วนคำว่า กรุณา ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 54) ได้ให้ความหมายของ กรุณาว่า หมายถึง ความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ สอดคล้องกับกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2528 : 75) ได้ให้ความหมายของกรุณาว่า หมายถึง ความคิดปรารถนาจะให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อเห็นผู้ใดมีทุกข์ ก็รู้สึกสงสารเห็นใจ อยากช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ยากนั้น ๆ และลงมือกระทำการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เป็นไปตามพลังแห่งเมตตา

สำหรับพระกวีวราณ (2502 : 231) ได้ให้ความหมายของคำกรุณาไว้ว่า กรุณา แปลว่า ความสงสารคิดช่วยให้เขาพ้นทุกข์ เมื่อเราเห็นใครก็ตามได้รับความทุกข์ก็มีจิตใจสงสารคิดช่วยให้เขาพ้นทุกข์

แต่เมื่อพิจารณาความหมายตามแนวสังคมศาสตร์ แปลก สนธิรักษ์ (2503 : 59) ได้ให้คำอธิบายว่า กรุณา ได้แก่ ความปรารถนาจะให้เขาพ้นทุกข์ เมื่อเห็นคนอื่นได้รับทุกข์ ก็พลอยหวั่นไหวใจไปด้วย ทำทางช่วยเหลือให้เขาพ้นทุกข์เท่าที่สามารถจะช่วยให้ ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชวรมุนี (2528 : 7) ให้ความหมายของความเมตตากรุณาว่า หมายถึง ความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ ความหวั่นใจ เมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์คิดหาทางช่วยเหลือ ปลดเปลื้องทุกข์ของเขา

จากความหมายดังกล่าวนี้ ไม่แตกต่างไปจากที่ โสมรสมิ จันทรประภา (2515 : 6) ซึ่งได้ให้ความหมายของกรุณาไว้ว่า กรุณา คือ ความคิดปรารถนาจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ยาก เมื่อเห็นผู้อื่นได้รับทุกข์ภัยก็พลอยหวั่นไหวไปด้วย เหมือนตนได้รับความทุกข์นั้นเอง ส่วน สถิต วงศ์สุวรรณ และสุขสมาน วงศ์สุวรรณ (2515 : 43) ให้ความเห็นว่า ความกรุณาเป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อเห็นผู้อื่นมีความทุกข์ก็คิดจะช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นวัตถุ หรือกาย วาจา ก็ตาม กรุณาเกิดจากการที่ได้เห็นผู้อื่นต้องสูญเสียความสุข ต้องมีความทุกข์ มีอันตราย

เมื่อกรุณาเกิดขึ้นที่ผู้ใดนั้นจะไม่เกิดความดีใจ พอใจ เมื่อเห็นผู้อื่นต้องสูญเสียสิ่งซึ่งเป็นที่รัก ต้องประสบภัยมีความทุกข์ (พระเทพโมลี, 2511 : 12)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า กรุณา คือ ความคิดที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ และเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ก็รู้สึกสงสารเห็นใจ

3.2 ความสำคัญของความเมตตากรุณา

ความสำคัญของความเมตตา

เมตตาเป็นเหตุให้มนุษย์คิดเกื้อกูลกันและกัน ดังนั้นบุคคลจึงควรมีและต้องแม่เมตตาให้กลับออกไป นับตั้งแต่ตนเองก่อนแล้วบิดามารดา ญาติพี่น้อง มิตรสหาย ตลอดจนไปจนถึงศัตรู และสัตว์ทั่วไป ทั้งนี้เพื่อสร้างมิตรภาพ ในระหว่างกันยิ่ง ๆ ขึ้นไป (พระกวีรญาณ, 2502 : 431) เมตตาช่วยป้องกันความพยายามคิดร้ายต่อกัน แม้มีคนคิดร้ายต่อเราก็จะหมดไปเอง เพราะไม่คิดร้ายตอบ (แปลก สนธิรักษ์, 2503 : 68) นอกจากนั้น เมตตายังทำให้ละความเห็นแก่ตัว (ชำนาญนิสารัตน์, 2522 : 87) เมตตาก่อให้เกิดความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ ผู้ที่คิดอยากจะทำให้ผู้อื่นได้มีความสุข ย่อมจะมีจิตใจเยือกเย็น ส่วนผู้ได้รับอนุเคราะห์ด้วยกำลังเมตตานั้น ก็มีความยินดี ทำให้เป็นที่ปลื้มใจ และเป็นความสุขทั้งสองฝ่าย (โสมรสมิ จันทระประภา, 2515 : 6) ความสุขของคนนั้นจึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ความเห็นแก่ตัวจะทำลายความสัมพันธ์ของบุคคล เมื่อบุคคลเห็นแก่ตัวความสุขก็จะไม่เกิดขึ้น

เมตตาเป็นวิธีแก้ความเกลียดชัง อิจฉาริษยา ความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว เพราะความเมตตาเป็นธรรมที่มุ่งความสุขของผู้อื่นเป็นสำคัญ เป็นการลดความสำคัญของตนเองและทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ง่ายขึ้น เพราะมีความปรารถนาเช่นนั้นอยู่แล้ว (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2520 : 89)

เมตตานับเป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับโลกด้วยว่า เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลกให้มีความสุขความสงบ ให้มีความรักและสามัคคีกัน ทำให้ประชาชนชาวโลกอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุขโลกจะร่มเย็นดับเข็ญได้เพราะเมตตา คนที่มีเมตตาเป็นคนน่ารักและน่าคบหาสมาคม ผู้ที่มีเมตตาย่อมเป็นที่รักของคนทั่วไปหรือแม้แต่สัตว์อีกด้วยในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าสิ่งที่จะให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีจิตใจสะอาด จึงน่าจะมาจากความเมตตา อันเป็นพฤติกรรมที่ดงามที่แสดงออกต่อกัน

ความสำคัญของความกรุณา

กรุณา เป็นธรรมที่สนับสนุนเมตตา กล่าวคือ มนุษย์ย่อมต้องทนทุกข์ต่าง ๆ กัน ทุกข์มากบ้าง น้อยบ้าง ความปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีความสุขนั้น จะเป็นผลสำเร็จได้ก็ด้วยการช่วยให้เขาพ้นทุกข์ ทั้งที่เป็นความทุกข์โดยธรรมชาติ เช่นความหิว ความเจ็บไข้ได้ป่วย ความเดือดร้อนเรื่อง

ที่อยู่อาศัย เป็นต้น และทั้งที่เป็นความทุกข์ทางใจต่าง ๆ ทุกข์อย่างแรกอาจช่วยได้ด้วยอามิสทาน หรือวัตถุทาน ส่วนความทุกข์อย่างหลังช่วยได้ธรรมทาน คือ การสอนให้ปฏิบัติธรรม แต่การช่วยเหลือก็ต้องยึดหลักสำคัญของการให้ทาน คือ ให้ตามกำลังของตน อย่าให้กลับเป็นทุกข์แก่ตน เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นเท่ากับเป็นการรับทุกข์แทนผู้อื่น ไม่ใช่เป็นการทำให้หมดความทุกข์ไป (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2520 : 89) การแสดงความกรุณา ควรอยู่ในขอบเขต ต้องพิจารณาว่าอะไรควรไม่ควรอย่างไร (แปลก สนธิรักษ์, 2503 : 59) เพราะหากแสดงกรุณาไม่ถูกไม่ควร อาจเป็นโทษขึ้นได้

กรุณา ทำให้มนุษย์ช่วยทุกข์ภัยซึ่งกันและกัน ไม่เป็นคนดูตาย (แปลก สนธิรักษ์, 2503 : 59) ลักษณะเช่นนี้ จะทำให้ชาวโลกอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เพราะต่างก็ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2525 : 9)

กรุณาเป็นเครื่องช่วยให้ชาวโลกอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เพราะต่างก็ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เอาวัดเอาเปรียบกัน คนมั่งมีก็ช่วยคนยากจน คนแข็งแรงก็ช่วยเหลือคนที่อ่อนแอ ผู้ใหญ่ให้ความช่วยเหลือผู้น้อย ต่างก็มีความสงสารเห็นอกเห็นใจกัน ไม่คิดทำร้ายกัน ความกรุณาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวประชาชนให้มีความรักสามัคคีกัน ผู้ที่มีความกรุณาย่อมมีหน้าตาสดชื่นมารยาทนุ่มนวลน่ารัก เจรจาแต่ถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานน่าฟัง ไม่กล่าวคำหยาบ จิตใจก็อ่อนโยน ไม่โหดร้ายทารุณหรือกระด้าง ความกรุณาก็คือความเสียสละความสุขของตนเพื่อความ สุขของผู้อื่นนั่นเอง

เมื่อพิจารณาความหมายของเมตตาและกรุณาแล้ว จะเห็นว่าคุณธรรมทั้งสองอย่างนี้ มักจะเป็นของคู่กัน ในเรื่องนี้ ชม ภูมิภาค (2525 : 9) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า กรุณาเป็นความรู้สึกที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นแล้ว เป็นเหตุการณ์ไม่ดี อยากให้เขาพ้นเหตุการณ์ไม่ดีไป ส่วนเมตตานั้นเป็นเรื่องความห่วงไปข้างหน้า เช่น รักลูก กลัวลูกจะไม่มีความสุขสบายในอนาคต

ความเมตตากรุณา ช่วยให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข คานาล (Kanai, 1956 : 49 - 61) อ้างถึงใน สมชาย พุ่มนิล, 2525 : 15) กล่าวว่า ความเมตตาช่วยให้ชีวิตมีความสุข ทำให้ไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งความเห็นแก่ตัวจะเป็นสิ่งทำลายชีวิตและสังคม คนที่มีความเมตตากรุณาอยู่เสมอย่อมได้รับประโยชน์หลายอย่าง คือ เป็นผู้ไม่มีกังวล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2524 : 121) มีความสุข จิตใจสงบ เป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป และจะต้องมีความปรารถนาดี เมตตากรุณาต่อบุคคลและสรรพสิ่งทั้งหลาย

อีกทั้ง พระราชวรมุนี (2528 : 196) ได้ให้ความหมายของความเมตตากรุณาว่า ความเมตตากรุณา หมายถึงความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุข ความเจริญและความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์

ส่วนความสำคัญของความเมตตาตากฤณาต่อสังคมนั้น ชม ภูมิภาค (2524 : 9) เห็นว่า ความเมตตาตากฤณาเป็นปัจจัยสำคัญอันจะก่อให้เกิดสันติสุข และเป็นเครื่องค้ำจุนสังคมตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับโลก หากมนุษย์ทุกคนหรือส่วนมาก มีคุณธรรมเรื่องความเมตตาตากฤณาแล้ว มนุษย์จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในสังคมใดก็ตามที่บุคคลที่มีความเมตตาตากฤณามีน้อย สังคมนั้นย่อมจะมีปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความทุกข์ยาก ความกดขี่ข่มเหงรังแกซึ่งกันและกัน

3.3 พฤติกรรมของผู้มีความเมตตาตากฤณา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2528 : 76 - 81) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมของผู้ที่มีความเมตตาตากฤณาไว้ดังนี้

- 1) ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์
- 2) ให้ความคุ้มครองและช่วยผู้ที่อ่อนแอกว่า
- 3) แบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้และอาหารให้แก่ผู้ที่สมควรได้รับ
- 4) ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือผู้ที่มีความทุกข์
- 5) ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- 6) ช่วยประกอบกิจกรรมของส่วนรวม
- 7) ให้อภัยผู้อื่น
- 8) สุภาพอ่อนโยน
- 9) ไม่ยอมรับส่วนแบ่งในสิ่งที่ตนมีอยู่แล้วและไม่จำเป็นสละสิทธิ์ในส่วนแบ่งของตนให้แก่ผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นกว่า

อาจกล่าวได้ว่า ผู้มีความเมตตาตากฤณาและปฏิบัติคุณธรรมข้อนี้สมควรสมควรทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม เพราะคุณธรรมข้อนี้สอนให้มนุษย์รักและปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ช่วยเหลือผู้อื่นพันทุกข์ เกื้อกูลกันและกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เบียดเบียนเอาวัดเอาเปรียบกัน ทุกคนจึงเป็นมิตรสนิทสนมกลมเกลียวกัน ปรารถนาจากความมุ่งร้าย อาฆาตพยาบาทปองร้าย ด้วยเหตุนี้ถ้าชาวโลกมีเมตตาจิตโดยทั่วกันแล้ว ชาวโลกก็จะอยู่กันด้วยความสามัคคี ไม่ต้องทะเลาะเบาะแว้งหรือทำสงครามกัน แต่จะรักใคร่กัน เหมือนบิดามารดา รักบุตรธิดา จะมีความปรารถนาดีต่อกัน

สมชาย พุ่มนิล (2525 : 158) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงความเมตตาตากฤณา ดังนี้

- 1) ไม่ยอมรับส่วนแบ่งในสิ่งที่ตนมีอยู่แล้วและไม่จำเป็น
- 2) เสียสละในส่วนแบ่งของตนให้กับผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นกว่า
- 3) เลือกรับฟังในคำพูดที่ก่อให้เกิดไมตรี
- 4) เสนอตัวช่วยเหลือแนะนำทบทวนให้กับผู้ที่ยังไม่เข้าใจ
- 5) แสดงความยินดีในความ สุข ความสำเร็จของผู้อื่น

- 6) ให้เพื่อหยิบยืมหนังสือเครื่องเขียนเมื่อตนไม่จำเป็นต้องใช้
- 7) ไม่รังแกสัตว์ เพื่อน
- 8) พุดสุภาพอ่อนโยนต่อบุคคลทั่วไป
- 9) แสดงความเคารพอ่อนน้อม
- 10) แบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้แก่ผู้อื่นตามกำลังของตน
- 11) พุดปลอบโยนเมื่อผู้อื่นมีทุกข์
- 12) ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น
- 13) ไกลเกลียดความแตกแยกในหมู่คณะ
- 14) ไม่นำเอาคำพุดที่ไม่ดีจากคนอื่นมาเล่าให้เพื่อนฟัง
- 15) แสดงความเป็นเพื่อน
- 16) แนะนำอธิบายคนอื่น ๆ ในการเรียนและการปฏิบัติตน
- 17) พุดจาเป็นการให้กำลังใจแก่เพื่อน ๆ
- 18) ลงมือช่วยเพื่อนเมื่อได้รับการขอร้อง
- 19) เมื่อทำงานร่วมกันก็รับผิดชอบ และช่วยเหลือกันแก้ไขร่วมกัน
- 20) ไม่นำเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นผลงานของตน
- 21) บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 22) พุดชักชวนผู้อื่นให้ปฏิบัติเพื่อส่วนรวม
- 23) พุดมีเหตุผล
- 24) เมื่อทำงานเป็นกลุ่มก็ไม่นำเอาผลงานของกลุ่มมาเป็นของตน
- 25) ไม่พุดจาให้กลุ่มหมดกำลังใจในการทำงาน
- 26) ไม่นำเอาของส่วนรวมมาใช้ประโยชน์ส่วนตัว
- 27) ร่วมลงมือช่วยกลุ่มแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยตลอด
- 28) เลือกพุดแต่ในสิ่งดีงามของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม

ดังนั้น สมชาย พุ่มนิล (2525 : 155) จึงอธิบายไว้ว่า

ถ้าโลกเรานี้ขาดความเมตตากรุณาต่อกันแล้ว ความไม่สงบ ความยุ่งเหยิงจักบังเกิดขึ้นทุกหย่อมหญ้า ต่างฝ่ายต่างคิดแต่จะเบียดเบียนกัน ชมเหงกัน ไม่เห็นอกเห็นใจกัน ผู้มีอำนาจกว่าจะรังแกข่มเหงผู้มีอำนาจน้อยกว่า ความเป็นปกติสุขย่อมไม่บังเกิดมีขึ้นได้เลย แต่จะมีความเดือนร้อน ความระทมทุกข์บังเกิดขึ้นแทน ด้วยเหตุนี้ความเมตตากรุณาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์และสัตว์ ความเมตตากรุณานี้แหละจะเป็นเครื่องกระทำให้มนุษย์และสัตว์รักกันฉันพี่น้องไม่เบียดเบียนข่มเหงกัน ประารถนาให้กันและกันพ้นจากทุกข์ เป็นผลดีที่ทำให้เราอยู่กันอย่างสุขสบาย

การปลูกฝังจริยธรรมด้านความเมตตากรุณา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2528 : 81) ได้กล่าวถึง วิธีฝึกนิสัยให้เป็นผู้มีเมตตากรุณา ไว้ดังนี้

- 1) ทางกาย ฝึกหัดให้ประพฤติต่อผู้อื่นในทำนองที่ตนปรารถนาให้เขาประพฤติต่อตน ฝึกหัดปฏิบัติต่อคนทั้งหลายด้วยอัธยาศัยไมตรี ฝึกหัดทำประโยชน์สุข เปลี่ยนทุกข์แก่ผู้อื่น
- 2) ทางวาจา ฝึกหัดตนเป็นผู้มีวาจาอ่อนหวาน ฝึกใช้วาจาให้เป็นประโยชน์ เช่น ช่วยแนะนำ ตักเตือน ห้ามปรามไม่ให้ผู้อื่นทำความชั่ว
- 3) ทางใจ ฝึกหัดตนโดยตั้งใจว่าจะไม่เบียดเบียนมุ่งร้ายผู้ใด ฝึกหัดใจไม่ให้โลภ โกรธ หลง ทะนงตัว ริษยา และคดโกงผู้ใด ฝึกหัดแผ่เมตตาโดยใช้บทสวดแผ่เมตตา

สำหรับในการทำการวิจัยนี้ ผู้วิจัยศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนด้านความเมตตากรุณา โดยศึกษาจากพฤติกรรม ดังนี้

- มีความสุภาพอ่อนน้อม
- ไม่รังแกทำร้ายผู้อื่น
- ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความมีน้ำใจ
- ปฏิบัติกิจกรรมส่วนรวมโดยไม่เกียจงาน
- ไม่หัวเราะซ้ำเติมผู้ที่พลาดพลั้ง
- แสดงความยินดีต่อผู้ที่ประสบความสำเร็จ
- มีวาจาไพเราะอ่อนหวานน่าฟัง
- แนะนำตักเตือนผู้อื่นให้ประพฤติดี
- ให้อภัยผู้อื่น

พฤติกรรมดังกล่าว จะใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ข้างต้น ในการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ว 101 เพื่อศึกษาว่าพฤติกรรมจริยธรรมความเมตตากรุณาของนักเรียนเปลี่ยนแปลงไปในระดับใด

3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเมตตากรุณา

สมชาย พุ่มนิล (2525) ได้ทดลองสอนความเมตตากรุณาแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาแตกต่างกัน โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์พบว่ากลุ่มที่มีระดับสติปัญญาขั้นก้าวไปสู่นามธรรม และขั้นรูปธรรม มีความรู้ความเข้าใจทัศนคติในเรื่องความเมตตากรุณาได้ดีกว่า กลุ่มที่มีระดับสติปัญญาในขั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม แต่เมื่อทดสอบหลักการทดลอง 1 เดือน ไม่พบความแตกต่างระหว่างตัวแปรสติปัญญาสำหรับกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบวิธีกลุ่มสัมพันธ์ พบว่า เด็กที่มีระดับ

สติปัญญาในขั้นก้าวไปสู่ขั้นนามธรรม มีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติสูงกว่าขั้นรูปธรรมและขั้นรูปธรรมสูงกว่าขั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม

วาสนา ปัทมาลัย (2529 : 83) ได้ศึกษาเรื่องผลการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเลยอนุวิทยาลัย จังหวัดเลย พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองโดยใช้บทบาทสมมติ มีค่าเฉลี่ยความถี่ของพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาภาษาไทยเพิ่มขึ้นในระยะทดลองที่ใช้โปรแกรมการสอนบทบาทสมมติ (ระยะที่ 2) และระยะหลังการทดลอง (ระยะที่ 3) แสดงว่าการใช้บทบาทสมมติช่วยเพิ่มพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาภาษาไทยได้และสามารถทำให้พฤติกรรมดังกล่าวยังคงอยู่หลังจากสิ้นสุดการทดลองแล้ว

จากงานวิจัยที่กล่าวมาผู้วิจัยเห็นว่าการใช้กิจกรรมต่าง ๆ ให้กับนักเรียนในขณะที่มีการเรียนการสอน สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้การเสริมแรงทางบวก (เบี้ยอรอดกร) และการเสริมแรงทางลบ (โดยการลงโทษ) เพื่อปรับพฤติกรรมจริยธรรมความเมตตากรุณา เพื่อศึกษาว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร ส่วนในเรื่องของความเมตตากรุณาผู้วิจัยได้เอาจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาเป็นตัวแปรตามในการวิจัยครั้งนี้

4. ความขยันหมั่นเพียร

4.1 ความหมายของความขยันหมั่นเพียร

ได้มีผู้ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรไว้หลายแนวทาง ดังนี้

พจนานุกรมฉบับระหว่างชาติ ซึ่งรวบรวมโดย เวบสเตอร์ (Webster International Dictionary, 1973 : 231 อ้างถึงใน วาสนา ปัทมาลัย, 2529 : 26) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า หมายถึง ความพยายามอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้รับผลสำเร็จในงานที่ทำด้วยความระมัดระวัง ซึ่งสอดคล้องกับ กู๊ด (Good, 1973 : 132) ที่กล่าวว่า ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความมุ่งมั่นในการใช้ความมานะพยายาม เพื่อทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ประสบผลสำเร็จ

อีกทั้งพระราชวรมุณี (2520 : 205) ได้ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง การเพียรละความชั่ว ประกอบความดีมีใจกล้ากล้า บากบั่นท้วหน้า ไม่ย่อท้อ ไม่ทอดทิ้งธุระ

สำหรับ ชม ภูมิภาค (2524 : 169) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า หมายถึง ความขยันขันแข็งเอาการเอางาน มีความพยายาม มีความบากบั่นมั่นคงไม่ย่อท้อ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ความขยันหมั่นเพียรนั้นประกอบด้วยลักษณะย่อย 3 ประการ คือ

ประการแรก ได้แก่ ความขยันขันแข็งทำอะไรก็รวดเร็วจริงจังไม่ชักช้า

ประการที่สอง คือ ความพยายาม นั่นหมายความว่างานนั้นต้องกระทำด้วยความเหนื่อย ความลำบาก แต่ก็พยายามทำให้ได้

ประการที่สาม เกี่ยวข้องกับเวลา และความผิดพลาด ความล้มเหลว แม้ว่าจะเสียเวลานาน แม้จะพบกับความล้มเหลวบ้างก็ไม่ท้อถอย พยายามหาทางแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จให้ได้

นอกจากนี้ความขยันหมั่นเพียรนั้นจะประสบผลสำเร็จได้ดี ก็ด้วยอาศัยคุณธรรมประการหนึ่งควบคุม คือ อิทธิบาท 4 (กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, 2528 : 132) ดังนี้

1) ฉันทะ คือ ความพอใจ ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้น และปรารถนาที่จะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

2) วิริยะ เป็นความเพียร ความขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ท้อถอย

3) จิตตะ เป็นความคิด ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด มีสมาธิ มีจิตใจจดจ่อต่องานที่ทำ

4) วิมังสา เป็นความไตร่ตรอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล ประเมินผลงาน และหาวิธีแก้ไขปรับปรุงผลงานให้ดียิ่งขึ้น

ส่วนกรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ (2528 : 131) ได้ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่าเป็นการใช้ความพยายามอย่างสม่ำเสมอในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ด้วยความเข้มแข็ง รับผิดชอบ อดทน และมานะบากบั่นไม่ท้อถอย สอดคล้องกับกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2528 : 2) ได้ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า เป็นการปฏิบัติหน้าที่การงานและประกอบอาชีพ ที่สุจริตอย่างกระตือรือร้น และตั้งใจจริงให้สำเร็จด้วยความมานะอดทน และได้กำหนดขอบข่ายของความขยันหมั่นเพียรไว้ 3 ด้านคือ

1) ความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนมีความรัก ความตั้งใจมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน ไม่ย่อท้อแม้บางครั้งบทเรียนนั้นจะยากหรือมีอุปสรรคต่าง ๆ ก็มานะทำจนสำเร็จ ส่งงานทุกครั้งที่ครูสั่ง มาเรียนตรงเวลา ทบทวนบทเรียนทุกวัน และเตรียมตัวศึกษาบทเรียนล่วงหน้าทุกครั้ง เมื่อมีปัญหาหรือข้อสงสัยก็พยายามศึกษาหาความรู้ด้วยวิธีที่ถูกต้อง เพื่อคลี่คลายปัญหาของตนอยู่เสมอ

2) ความขยันในงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชน หมายถึง การที่นักเรียนมีความรัก ความตั้งใจร่วมทำงานสุจริตและเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานดังกล่าว พยายามคิด ศึกษาสร้างสรรค์งานที่ส่งผลประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชนอยู่เสมอ

3) ความขยันในการปฏิบัติงานของตนเอง หมายถึง การที่นักเรียนมีความตั้งใจที่จะ

ทำงาน ศึกษางาน ฝึกตนเองให้มีความสามารถ ความชำนาญ ในงานที่เกี่ยวกับตนเอง รู้จักใช้เวลาว่างศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามอย่างสม่ำเสมอในการทำงานด้วยความมานะบากบั่น ไม่ทอดอ่ย อดทนจนสำเร็จ ส่งผลดีต่อชุมชน สังคม ประเทศชาติ

4.2 พฤติกรรมของผู้มีความขยันหมั่นเพียร

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2528 :132) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของผู้มีความขยันหมั่นเพียรได้ดังนี้

- 1) ตื่นนอนแต่เช้าทุกวัน
- 2) ทำงานที่ได้รับมอบหมายแล้วเสร็จตามกำหนดเวลาทุกครั้ง
- 3) ไม่จับจด ล้าช้า เลีย่งงาน เกีย่งงานและผัดวันประกันพรุ่ง
- 4) ไปโรงเรียน และไปทำงานทุกวันสม่ำเสมอ
- 5) ใช้เวลาว่างทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เช่น อ่านหนังสือ ทำงานอดิเรก
- 6) มีความมานะ บากบั่น อดทนต่ออุปสรรคและความยากลำบากในการเรียนและการทำงาน
- 7) ศึกษา ค้นคว้า สอบถาม หาความรู้อยู่เสมอ
- 8) แนะนำเพื่อนหรือผู้ใกล้ชิดให้ขยันในการเรียนและการทำงาน
- 9) ช่วยเหลืองานของเพื่อนหรือครูเท่าที่จะช่วยได้
- 10) ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง เพื่อน ครู ฯลฯ
- 11) ให้ความร่วมมือในการทำงานของหมู่คณะ ฯลฯ

จากพฤติกรรมของผู้มีความขยันหมั่นเพียรข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเนื้อหาของความขยันหมั่นเพียรในเรื่องของการศึกษาเล่าเรียน พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความตั้งใจเรียนโดยพิจารณาจาก

- ทำงานที่ได้รับมอบหมายแล้วเสร็จตามกำหนดทุกครั้ง
- ไปโรงเรียนทุกวันอย่างสม่ำเสมอ
- ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- ช่วยเหลืองานของเพื่อนเท่าที่จะช่วยได้
- ให้ความร่วมมือในการทำงานของหมู่คณะ
- แนะนำเพื่อนหรือผู้ใกล้ชิดให้ขยันในการเรียนและการทำงาน

พฤติกรรมดังกล่าวนี้ จะใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ข้างต้น ในการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ว 101 เพื่อศึกษาว่าพฤติกรรมจริยธรรมความขยันหมั่นเพียร ของนักเรียนเปลี่ยนแปลงไปในระดับใด

4.3 การปลูกฝังจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร

การปลูกฝังจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียรแบ่งได้ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2528 : 133)

1) แนวคิด

1.1) การปฏิบัติภารกิจย่อมมีอุปสรรค มีความยากลำบาก นำเปื้อน่าย ซึ่งอาจก่อให้เกิดความท้อถอยหมดกำลังใจ

1.2) ความขยันหมั่นเพียรเกิดจากความตั้งใจอย่างแรงกล้า ประกอบด้วยความอดทนและมีสมาธิเป็นตัวหนุน โดยอาจมีแรงจูงใจและตัวเสริมกำลังต่าง ๆ คอยหล่อเลี้ยง

1.3) ความขยันหมั่นเพียรเป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จ

1.4) ความขยันหมั่นเพียรสามารถปลูกฝังให้เกิดขึ้นได้

2) หลักการในการปลูกฝัง

ในการปลูกฝังความขยันหมั่นเพียรมีหลัก ดังนี้คือ (กรมวิชาการ, 2528 : 133)

2.1) ให้นักเรียนทราบว่าอุปสรรคและความยากลำบากในการทำงานเป็นเรื่องธรรมดาที่ทุกคนจะต้องประสบ เมื่อประสบแล้วต้องไม่ท้อถอยหรือหมดกำลังใจต่องาน แนวทางแก้ไข พยายามฝ่าอุปสรรคให้ได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร

2.2) ฝึกหัดไม่ให้อ้อมความยากลำบาก มองเห็นอุปสรรคหรือสิ่งขัดข้องต่าง ๆ เป็นเสมือนหนึ่งเครื่องสนับสนุนให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จ

2.3) ฝึกให้รู้จักรักษานามัยแห่งร่างกาย เช่น กินเป็นเวลา นอนเป็นเวลา เล่นเป็นเวลา ตลอดจนรู้จักบริหารร่างกายให้ถูกวิธี รู้จักกินอาหารให้เป็นประโยชน์แก่ร่างกาย เพราะเมื่อร่างกายแข็งแรงดี ก็จะมี ความเข้มแข็ง ขยันหมั่นเพียรและอดทนได้สะดวกขึ้น

2.4) ฝึกให้คนมีเหตุผล คิดหาทางช่วยเหลือตัวเองด้วยกำลังกายและความคิด ให้ประสบความสำเร็จในกิจการด้วยความเข้มแข็งขยันหมั่นเพียรและอดทนไม่คิดมีความเจริญก้าวหน้าอย่างลอย ๆ ด้วยวิธีอ่อนหวาน บนบานบวงสรวง หรือด้วยวิธีทุจริต

2.5) ฝึกให้เป็นผู้มีจิตใจรักงาน สนุกกับงานโดยใช้ความรักงาน ความสนุกกับงานเป็นแรงจูงใจ ขณะปฏิบัติงานก็ให้มีสมาธิ มีจิตใจจดจ่ออยู่กับงานและให้ยินดี พอใจ ภูมิใจในผลงานของตน โดยใช้ความสำเร็จ ความยินดี ความภูมิใจเป็นตัวเสริมกำลัง นอกจากนี้จะต้องฝึกให้รู้จักประเมินผลงานและหาหนทางแก้ไขปรับปรุงผลงานให้ดียิ่งขึ้นในอนาคตต่อไป

4.4 งานวิจัยที่เกี่ยวกับความขยันหมั่นเพียร

มิลินทร์ สำเนาเงิน (2524 : 74, 75, 134-140) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนจากการประเมินผลหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 และ 2521 พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ศึกษา ได้แก่ ความมีวินัย ความขยันหมั่นเพียร การให้ความร่วมมือ การช่วยตัวเอง การเสียสละ ความซื่อสัตย์ และความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในโรงเรียนทดลองมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทั้ง 7 ด้าน ไม่สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนควบคุม การวิจัยเฉพาะภาคสนาม พบว่า พฤติกรรม การให้ความร่วมมือและพฤติกรรมความซื่อสัตย์แตกต่างกันระหว่างนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พฤติกรรมการให้ความร่วมมือ มีความสัมพันธ์กับเหตุผลเชิงจริยธรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมความซื่อสัตย์ มีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ส่วนพฤติกรรมความมีวินัย ความขยันหมั่นเพียร การช่วยตัวเอง การเสียสละ และความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ไม่พบความแตกต่างระหว่างนักเรียนในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมอย่างเชื่อมั่นได้ทางสถิติที่ระดับ .05

กษิมาดา วิริยะ (2526 : 116 - 118) ได้ศึกษาความคิดรวบยอด เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียรและความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบอยู่ในระดับที่พึงประสงค์ คืออยู่ในระดับที่ 4 และระดับที่ 5 แต่มีบางความคิดรวบยอดที่อยู่ในระดับที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ การใช้ความรู้ ความสามารถของตนเองในด้านการศึกษา การทำงานโดยไม่เลือกงานและไม่ดูถูกงานที่สุจริต การตรงต่อเวลา ในการนัดหมาย และการยอมรับผิดในผลการกระทำของตนในงานที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนชายและหญิงมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียรและความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ผู้ปกครองมีสภาพทางเศรษฐกิจสังคมแตกต่างกัน มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานดังกล่าวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนชายและหญิงและสภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ปกครอง ไม่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันต่อความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียรและความรับผิดชอบ

นิตา ด่านวิริยะกุล (2527 : 92 - 99) ได้สร้างแบบทดสอบวัดจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แบบทดสอบฉบับนี้วัดจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียรของนักเรียนทั้งหมด 4 ด้าน คือ ความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน ความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติงานของตนเอง ความขยันหมั่นเพียรในการช่วยเหลืองานของครอบครัว

และความขยันหมั่นเพียรในกิจกรรมของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า แบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 2.10 ถึง 17.22 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.6605 แบบทดสอบตอนที่ 2 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.6625 และแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.6620 ค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบทดสอบหาโดยใช้ Know-Group Technique มีค่าตั้งแต่ 1.87 ถึง 6.99 ค่าความเที่ยงตรงตามสภาพของแบบทดสอบหาโดยวิธีสหสัมพันธ์แบบอันดับระหว่างอันดับของนักเรียนที่สอบแบบทดสอบกับอันดับของนักเรียนที่ได้จากอาจารย์ประจำชั้น มีค่าเท่ากับ 0.685 และแบบทดสอบทั้งสองตอนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในเท่ากับ 0.7372

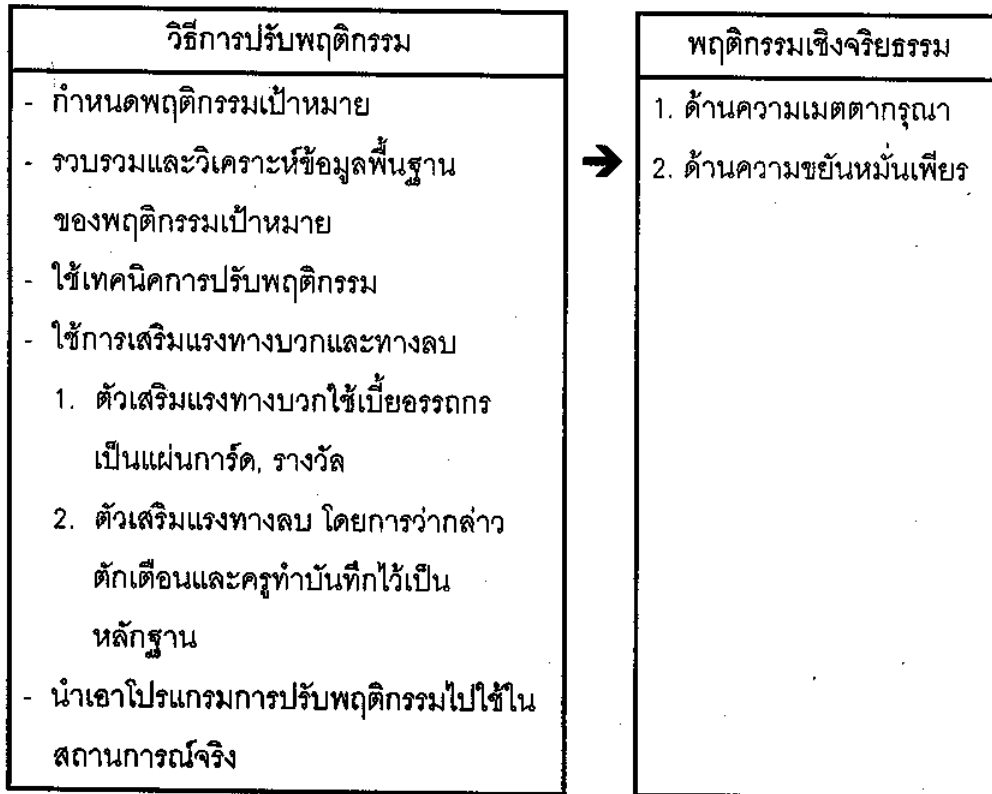
สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียร พบว่า การปลูกฝังจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร โดยจัดกิจกรรมที่นักเรียนสนใจและให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม จะทำให้พฤติกรรมด้านความขยันหมั่นเพียรของนักเรียนเปลี่ยนแปลงไปในระดับใด สำหรับในเรื่องของความขยันหมั่นเพียร ผู้วิจัยได้นำเอาจริยธรรมด้านนี้มาเป็นตัวแปรตามในการวิจัยครั้งนี้

สำหรับในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองปรับพฤติกรรมจริยธรรมความเมตตากรุณาและความขยันหมั่นเพียรของนักเรียน โดยการเสริมแรงทุกครั้งที่เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามเงื่อนไขที่ได้ตกลงไว้ เช่น ครูต้องการให้นักเรียนตั้งใจเรียน ดังนั้นครูจึงเสริมแรงด้วยการให้เบียร์รกร (บัตรกรร) เมื่อนักเรียนส่งงานตามเวลาที่กำหนด หากสะสมแผ่นการ์ดได้ 5 ใบ ให้นักเรียนมาเปลี่ยนเป็นรางวัลได้ 1 ชิ้น และใน 1 สัปดาห์ นักเรียนคนใดสะสมแผ่นการ์ดได้มากที่สุดจะได้รับการเสนอชื่อให้เป็นนักเรียนที่ขยันที่สุดของห้องเรียนประจำสัปดาห์ พร้อมทั้งประกาศรายชื่อให้เป็นตัวอย่างที่บอร์ดหน้าห้องเรียน และในระยะเวลา 8 สัปดาห์ที่ทำการศึกษา นักเรียนคนใดสะสมแผ่นการ์ดได้มากที่สุดจะได้รับการคัดเลือกเป็นนักเรียนที่ขยันที่สุด ให้ทางโรงเรียนจัดทำวุฒิบัตรมอบแก่นักเรียนเพื่อเป็นเกียรติต่อไป จากเทคนิคการปรับพฤติกรรมดังกล่าว ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ดีแก่นักเรียน เมื่อมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง นักเรียนโตขึ้นก็สามารถพัฒนาตน ให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพต่อชุมชนในโอกาสต่อไป

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กรอบแนวความคิดในการ
 ปรับพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดย
 เลือกพฤติกรรมจริยธรรมที่จะทดลองปรับพฤติกรรม 2 ด้าน คือ ความเมตตากรุณาและความซน
 หมั่นเพียร ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สำคัญต่อการอยู่ร่วมกัน ที่น่าจะมีความแตกต่างกันในระดับ
 พฤติกรรมแต่ละด้านดังภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องผลของการปรับพฤติกรรมจริยธรรมความเมตตา
 กรุณาและความซนหมั่นเพียรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน
 เอกชนสอนศาสนาอิสลาม

วัตถุประสงค์

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาผลของการปรับพฤติกรรมจริยธรรมความเมตตากรุณา และความขยันหมั่นเพียรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดยะลา

2. วัตถุประสงค์เฉพาะ

2.1 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจริยธรรมความเมตตากรุณาและความขยันหมั่นเพียรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการทดลองใช้วิธีปรับพฤติกรรมของกลุ่มทดลอง

2.2 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจริยธรรมความเมตตากรุณาและความขยันหมั่นเพียรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม

2.3 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจริยธรรมความเมตตากรุณาและความขยันหมั่นเพียรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

สมมติฐาน

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

1. พฤติกรรมจริยธรรมความเมตตากรุณาและความขยันหมั่นเพียรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง
2. พฤติกรรมจริยธรรมความเมตตากรุณาและความขยันหมั่นเพียรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน
3. พฤติกรรมจริยธรรมความเมตตากรุณาและความขยันหมั่นเพียรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการทดลองในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ความสำคัญและประโยชน์

1. ด้านความรู้

- 1.1 ทำให้ทราบถึงผลการปรับพฤติกรรมที่มีต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมความเมตตากรุณาและความซื่อสัตย์
- 1.2 ทำให้ทราบถึงผลของการไม่ใช้การปรับพฤติกรรม ต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมความเมตตากรุณาและความซื่อสัตย์
- 1.3 ทำให้ทราบถึงความแตกต่างของผลการปรับพฤติกรรมกับการไม่ได้ใช้การปรับพฤติกรรม จะส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมความเมตตากรุณาและความซื่อสัตย์

2. ด้านการนำไปใช้

ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์แก่โรงเรียนในระดับอำเภอ ระดับจังหวัดในสังกัดกรมสามัญศึกษา โรงเรียนมัธยมในสังกัดเทศบาล โรงเรียนมัธยมในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

- 2.1 เป็นแนวทางในการนำเอาวิธีการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมความเมตตากรุณาและความซื่อสัตย์ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ (ว 101) ไปใช้ในการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับรายวิชาอื่น ๆ
- 2.2 เพื่อเป็นแนวทางให้ครู อาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้นำเอาวิธีการปรับพฤติกรรมไปใช้เป็นแนวทางในการปรับพฤติกรรมด้านอื่น ๆ อีกต่อไป
- 2.3 เพื่อเป็นแนวทางในการปรับพฤติกรรมของนักเรียนที่นำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน อันจะส่งผลดีต่อสังคมโดยรวม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากผลของการปรับพฤติกรรม เพื่อสร้างเสริมจริยธรรม 2 ด้าน คือ ความเมตตากรุณาและความซื่อสัตย์ ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยสอดแทรกการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมความเมตตากรุณาและความซื่อสัตย์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ (ว 101) จากกระบวนการเรียนการสอนภายในห้องเรียน อาศัยการใช้โปรแกรมการปรับพฤติกรรมให้เทคนิคการเสริมแรงทางบวกและเทคนิคการเสริมแรงทางลบ เพื่อสร้างเสริมทักษะในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ดี

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเอานักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มาทำการทดลอง เพื่อที่จะให้นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในชั้นที่ 3 ของ เพียเจต์ คือ ชั้นยึดหลักแห่งตน พัฒนาการในชั้นนี้จะมีตั้งแต่เด็กอายุ 8 ปีขึ้นไป เด็กจะพัฒนาขึ้น จนเชื่อว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ เกิดจากการตกลงกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปและอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็น และจะอยู่ในชั้นที่ 4 ของโคลเบอร์ก คือชั้นหลักการทำตามหน้าที่ของสังคม มีอายุตั้งแต่ 13 - 16 ปี เด็กกลุ่มนี้ถือว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงยึดถือเอาวัฒนธรรมและกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นแนวทางในการปฏิบัติในการเลือกตัดสินใจ ผู้วิจัยจึงเอานักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งนักเรียนอยู่ในเกณฑ์อายุระหว่าง 13 - 16 ปี มาทำการทดลองเพื่อดูว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทั้ง 2 ด้าน คือ ความเมตตากรุณาและความซื่อสัตย์จะสามารถปลูกฝังให้กับนักเรียนได้หรือไม่

2. กลุ่มตัวอย่าง

2.1 กลุ่มทดลองเป็นนักเรียนชายที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนประทีปวิทยา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 40 คน โดยการปรับพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนจากการเรียนการสอนปกติในชั้นเรียน

2.2 กลุ่มควบคุมเป็นนักเรียนชายที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพัฒนาอิสลามวิทยา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 40 คน เป็นกลุ่มที่ไม่มีการปรับพฤติกรรมจริยธรรม

3. ตัวแปร (Variables)

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ วิธีการปรับพฤติกรรมของนักเรียนมี 2 กลุ่ม คือ

3.1.1 กลุ่มทดลอง มีการปรับพฤติกรรมจริยธรรม

3.1.2 กลุ่มควบคุม ไม่มีการปรับพฤติกรรมจริยธรรม

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมจริยธรรม ความเมตตากรุณาและความซื่อสัตย์

นิยามศัพท์เฉพาะ

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการปฏิบัติการวิจัยในครั้งนี้ มีดังนี้

1. **พฤติกรรม (Behavior)** หมายถึง สิ่งที่บุคคลกระทำ แสดงออกตอบสนองหรือได้ตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้ ได้ยินได้ อีกทั้งวัดได้ตรงกันด้วยเครื่องมือที่เป็นวัตถุวิสัย
2. **การปรับพฤติกรรม (Behavior Modification)** หมายถึง การประยุกต์หลักการพฤติกรรมหรือหลักการเรียนรู้ เพื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขพฤติกรรม โดยเน้นที่พฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้หรือวัดได้เป็นสำคัญ
3. **โปรแกรมการปรับพฤติกรรม** หมายถึง ขั้นตอนของโปรแกรมการปรับพฤติกรรมที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อปรับพฤติกรรมของคนในสภาพการณ์ต่าง ๆ กัน
4. **พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (Desirable Behaviors)** หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์และเป็นที่ยอมรับของครู
5. **พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (Undesirable Behaviors)** หมายถึง พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์และไม่เป็นที่ยอมรับของครู
6. **พฤติกรรมของอินทรีย์** หมายถึง การกระทำทุกอย่างของอินทรีย์ (มนุษย์และสัตว์) ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะทำโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว
7. **การเสริมแรง (Reinforcement)** หมายถึง การทำให้พฤติกรรมใด ๆ ของอินทรีย์เพิ่มขึ้น อันเป็นผลเนื่องมาจากการได้รับผลกรรมภายหลังการแสดงพฤติกรรมนั้น
8. **การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement)** หมายถึง การเพิ่มความถี่ของพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดภายหลังพฤติกรรมนั้น

9. การเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) หมายถึง การเพิ่มความถี่ของพฤติกรรมอันเป็นผลเนื่องมาจากการแสดงพฤติกรรมนั้นแล้วสามารถถอดถอนสิ่งเร้าที่ไม่พึงปรารถนา (Aversive Stimulus) ออกได้

10. ความเมตตาการุณา หมายถึง ความปรารถนาที่จะกระทำให้ผู้อื่นเป็นสุข เช่น พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกถึงการมีความสุภาพอ่อนน้อม ไม่รังแกทำร้ายผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความมีน้ำใจ ปฏิบัติกิจกรรมสรวนรอยโดยไม่เกี่ยงงอน ไม่หัวเราะซ้ำเติมผู้ที่พลาดพลั้ง แสดงความยินดีต่อผู้ที่ประสบความสำเร็จ มีวาจาอ่อนหวานไพเราะน่าฟัง แนะนำตักเตือนผู้อื่นให้ประพฤติดี ให้อภัยผู้อื่น เป็นผลทำให้เราอยู่ร่วมกันอย่างสุขสบาย ซึ่งวัดได้จากแบบวัดพฤติกรรมจริยธรรมความเมตตาการุณาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

11. ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามที่จะกระทำอย่างสม่ำเสมอ เช่น พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกถึงการงานที่ได้รับมอบหมายแล้วเสร็จตามกำหนดทุกครั้ง ไปโรงเรียนทุกวันอย่างสม่ำเสมอ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ช่วยเหลืองานของเพื่อนเท่าที่จะช่วยได้ ให้ความร่วมมือในการทำงานของหมู่คณะ แนะนำเพื่อนหรือผู้ใกล้ชิดให้ขยันในการเรียนและการทำงาน ซึ่งวัดได้จากแบบวัดพฤติกรรมจริยธรรมความขยันหมั่นเพียรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

12. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชายที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนระดับปริญญา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดยะลา (กลุ่มทดลอง) นักเรียนชายที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนพัฒนาอิสลามวิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดยะลา (กลุ่มควบคุม)

13. วิธีการในการปรับพฤติกรรม หมายถึง การนำเอาเทคนิคการเสริมแรงทางบวกโดยใช้เบี้ยอรรถกร (บัตรกราร์ด) แจกให้แก่นักเรียนที่มีพฤติกรรมจริยธรรม ความเมตตาการุณาและความขยันหมั่นเพียรตรงตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ นักเรียนคนใดสะสมเบี้ยอรรถกรได้จำนวน 5 บัตรสามารถนำไปเปลี่ยนเป็นรางวัลจากครูได้ 1 ชิ้น เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนกระทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น และในขณะเดียวกันงดการให้เบี้ยอรรถกรกับนักเรียนที่มีพฤติกรรมความเมตตาการุณาและความขยันหมั่นเพียรที่ไม่พึงประสงค์ ครูเรียกนักเรียนคนนั้นมาตักเตือนและทำบันทึกจำนวนครั้งของการตักเตือนเพื่อยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์